

Avrupa Dış Eylem Servisi Kapsamında Avrupa Birliği'nin Diplomatik Dönüşümü

The Evolution of the European Union Diplomacy within the Framework
of the European External Action Service

Ebru OğURLU*

Öz

Yapısı ve işleyiş özellikleri itibariyle kendine özgü bir bütünleşme modeli olan Avrupa Birliği (AB) bir devlet olmamasına rağmen devlet egemenliğinin en önemli sembollerinden biri olan diplomasiyi hem kullanmakta hem de kendine özgü bir yapıda geliştirmektedir. AB'nin uluslararası aktörlüğü ile yakından ilgili olan AB diplomasisi Maastricht Antlaşması ile yapılaşmaya ve kurumsallaşmaya başlamışsa da 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren ve AB'nin uluslararası aktörlüğünü güçlendiren Lizbon Antlaşması'nın getirdiği yenilikler neticesinde yeni bir zemin kazanmıştır. Antlaşma ile AB'nin diplomatik birimi olarak kurulması kararlaştırılan Avrupa Dış Eylemler Servisi (ADES), AB'nin Vestfalyan diplomasi olarak da adlandırılabilir geleneksel diplomasiye bir meydan okumasıdır. Ancak, geğen altmış yılı aşkın zaman diliminde küresel gelişmelere uyum adına diplomasi anlayışında değişiklikler yapılmış olsa da ulusal diplomatik sistemler AB içindeki baskınlığını sürdürmektedir. Bu çalışmada AB'nin Lizbon Antlaşması ile oluşturulmaya çalışılan diplomatik sisteminin ne ölçüde geleneksel devlet merkezli diplomasiden ayrıldığı ve nasıl ulusal diplomasi hâlâ egemen sistemler olarak varlıklarını devam ettirdiği tartışılacaktır. Çalışmanın amacı, ADES'in kurulduğu günden itibaren gösterdiği performansı değerlendirmek yerine yirmi birinci yüzyılda değişen küresel diplomatik sistemin işığında, AB diplomasisinin nasıl şekillendiğini ve AB'nin diplomatik aktörü olarak ADES'in diplomasi anlayışını ve yapısını ortaya koymaktır. Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girişinin onuncu yıl dönümü olması sebebiyle konuya tekrar dikkat çekmekte ve AB'nin diplomatik gelişimini tartışmakta fayda olduğu düşünölmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Diplomasi, Avrupa Birliği Diplomasisi, Dış Eylemler Servisi, Dış Politika, Küresel Diplomasi

Abstract

Although the European Union (EU), which is a unique model of integration in terms of its structure and operational characteristics, is not a state, it frequently fulfils sovereignty-based functions of the states. Diplomacy as one of the most important symbols of state sovereignty is one of them. The EU not only uses diplomacy but also develops it in a very unique structure as well. The EU diplomacy, which is closely related to the international actorness of the EU, has begun to be structured and institutionalized

* Doç. Dr. Ebru Oğurlu, Lefke Avrupa Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, eogurlu@eul.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0538-5985

with the Maastricht Treaty. However, with the innovations of the Treaty of Lisbon, which entered into force on 1 December 2009, the EU diplomacy has gained a new ground. The European External Service (EEAS), which was decided to be established by the Treaty of Lisbon as the EU's diplomacy institution, is a challenge of the EU to the traditional state diplomacy which can also be called as Westphalian diplomacy. However, even though there have been modifications and transformations in the EU diplomacy over the last sixty years to adapt it to the changing global diplomatic developments, national diplomatic systems continue to dominate the EU. This study will discuss to what extent the EU's diplomatic system diverges from the traditional state-centred diplomacy and how the national diplomacies can still remain as the dominant systems in the EU's diplomatic framework. The aim of the study is not to evaluate the performance of the EEAS since its foundation. Rather, this study aims to reveal how the EU diplomacy has been shaped in the light of the changing global diplomatic system of the twenty-first century and to discuss the diplomatic structure and understanding of the EEAS as the EU's diplomatic actor. Since it is the tenth anniversary of the entry into force of the Treaty of Lisbon, it is important to recall the issue and re-evaluate the EU's diplomatic evolution.

Keywords: European Union, Diplomacy, European External Action Service, Foreign Policy, Global Diplomacy

Giriş

AB'nin diplomasiyi kurumsallaştırma arzusunun bir göstergesi olan ADES, diplomaside meydana gelen değişimlere cevaben yirmi birinci yüzyıl diplomasisinin yeni aktörlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bünyesinde yer alan tüm paydaşların çıkarları ve talepleri doğrultusunda şekillenen bu diplomatik yapı, küresel diplomasinin yeni taleplerini karşılama ve zorlukları ile başa çıkmaya çalışırken bir süreklilik ve değişim sarmalı içinde küresel diplomasi ile geleneksel diplomasi anlayışını dengeleme eğilimini yansıtmaktadır. Bu gerçekten hareketle bu çalışmada yeni bir diplomatik aktör olarak ADES'in kurumsal yapısı çerçevesinde AB'nin değişen diplomasi anlayışı ve yeni küresel diplomasiye uyum çabaları tartışılacaktır. ADES'in incelenmesi AB'nin kendi içindeki diplomatik dönüşümü anlamak için önemlidir. Diğer taraftan ADES, kendi diplomatik sistemlerini oluşturmak isteyen diğer bölgesel ve küresel örgütlere bir örnek oluşturacağı için de önemlidir. Ancak ADES'in performansı değerlendirilirken üye ülkelerle yakın ilişkisi hatta bu ülkelere olan bağımlılığı göz önünde tutulmalıdır. Bu kapsamda, ADES'in üye ülkelerle ilişkisi hem bir fırsat hem de bir sorun olarak değerlendirilebilmektedir. Bir taraftan üye ülkelerin sağladığı deneyim ve uzmanlık ADES'in potansiyelini ve kapasitesini kuvvetlendirmektedir. Diğer taraftan ise üye ülkelerin arasındaki çekişmeler ve anlaşmazlıklar diplomasiyi devletler arası pazarlıklara konu etmekte ve bu alandaki yapıcı gelişmeleri engellemektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde, diplomasi kavramı ele alınacaktır. Kavramın farklı tanımlarının ardından diplomasinin geçirdiği değişim ve gelişim kapsamında, yirmi birinci yüzyılda ortaya çıkan çok katmanlı ve çok paydaşlı bir yapı arzeden küresel diplomasi kavramı incelenecektir. İkinci bölümde; diplomasinin bileşenleri ve özellikle küreselleşme neticesinde bu bileşenlerde gözlenen değişiklikler tartışılacaktır. Çalışmanın üçüncü bölümünde AB diplomatik sistemi tarihsel olarak tanıtıldıktan sonra son bölümde küresel anlamda gözlenen diplomatik değişim ve dönüşümün yansımaları, AB'nin diplomatik birimi olan ADES'e referansla tartışılacak ve ADES'in oluşturulmasıyla AB içinde ortaya çıkan yeni diplomatik yapı analiz edilecektir.

Makalenin esas olarak iki amacı bulunmaktadır. Birinci amaç AB'de mevcut olan ulusal diplomatik sistemlerin yanında ortak bir Avrupa diplomasisinin oluşturulmaya çalışıldığını göstermektedir. İkinci amaç ise daha birleşik ve bütünleşmiş Avrupa diplomasisinin başlangıç noktası olarak düşünülen ADES'in pratikte tamamen aksi yönde ilerlediğini ve üye ülkeler için ulusal egemenliklerini kuvvetlendirecekleri bir araç haline gelmiş olduğunu ortaya koymaktır. Çalışma, bünyesinde yer alan çok sayıda paydaş/aktör ve bu paydaşların çatışan çıkarları sebebiyle gelişimi ve işleyişi kısıtlanan ADES'in halen küresel diplomasiyi yeni zorluklarını karşılamada yetersiz kaldığını, aksine varlığını geleneksel diplomasideki devlet egemenliği ilkesine dayanarak sürdürdüğünü iddia etmektedir.

1. Diplomasi

Ulus-devletlerin ortaya çıkması ile somut bir yapı kazanan ve kurumsallaşan diplomasi kavramı geleneksel anlamıyla ulus-devletlere ve devlet egemenliğine vurgu yapılarak tanımlanmakta ve ülkelerin dış politika hedeflerine ulaşmak için kullandıkları bir dış politika aracı olarak kabul edilmektedir. Söz konusu ortak kabul diplomasi kavramının genel çerçevesini oluştursa da kavram zaman içinde farklı şekillerde tanımlanmış ve diplomasiyi değişen ve dönüşen özelliğini ortaya çıkarmıştır. Diplomasi kavramının en eski tanımlarından biri Sir Harold George Nicolson tarafından yapılmıştır. Nicolson'a göre (1942: 15) diplomasi "uluslararası ilişkilerin müzakere yoluyla yürütülmesi ve bu ilişkilerin büyükelçiler veya elçiler eliyle yönetilmesi yöntemi; [aynı zamanda] diplomatların işi veya sanatı"dır. Adam Watson (1982: xvi) ise diplomasiyi devletlerin, aralarındaki ilişkileri yönetmesi ve güç kullanımına veya iktidar gücüne başvurmadan amaçlarına ulaşması için [kullandıkları] diyalog ve müzakere süreci olarak tanımlamıştır. Diplomasi alanında bir başka önemli isim olan Henry Kissinger (1994) diplomasiyi "devletler arasındaki ilişkilerin güç ilişkileri yerine uzlaşmaya dayanarak yürütülmesi" olarak tanımlamakta, benzer bir bakış açısıyla Geoff R. Berridge (2010: 1) ise diplomasiyi önemli bir siyasi bir faaliyet ve gücün dikkate değer bileşenlerinden biri olarak nitelemektedir. Berridge'e (2010: 1) göre, diplomasi'nin asıl amacı devletlerin güce veya propagandaya başvurmadan dış politika hedeflerine ulaşmaktır.

Kavram olarak diplomasi farklı şekillerde tanımlansa da bu tanımların ortak özelliği, doğrudan veya dolaylı olarak, diplomasi'nin etkin bir şekilde uygulanmasının uluslararası hukukun, uluslararası kurumların ve etkili bir kurumsallaşmanın varlığına bağlı olduğunu iddia etmesidir. Bu çerçevede, diplomasi geleneksel görüşten farklılaşarak kurumsal bir bakış açısıyla da tanımlanabilmektedir. Söz konusu tanım diplomasiyi AB çerçevesinde incelemeyi amaçlayan bu çalışmanın ilerleyen bölümleri için de faydalı olacaktır. Kurumsal perspektiften diplomasi, "uluslararası sistemde devletler için, diğer aktörlerle sürdürdüğü ilişkilerde uygun davranış kalıplarını ve kabul edilebilir normları tanımlayan kurallar ve rutinler paketi" olarak kabul edilmektedir (March ve Olsen, 1989: 160). Söz konusu kurallar ve rutinler geleneksel anlamda dışişleri bakanlıklarının kurumsal faaliyetlerine, yapılarına ve kültürlerine iliştiirilen, ancak zaman içinde çok daha geniş bir uygulama alanı bulan diplomasi'nin kurumsal temelini oluşturmaktadır.

Yukarıdaki tanımlara atıfla diplomasinin barışçı, istikrarlı ve öngörülebilir bir uluslararası sisteme ulaşmak için çatışmadan ziyade iletişimi rekabetten ziyade uzlaşmayı vurgulayan bir dış politika aracı olduğunu ileri sürmek mümkündür. Bu geleneksel anlayışa göre, diploması devlet egemenliğinden doğmakta, devletler arasındaki ilişkileri kapsamakta ve devletlerin diplomatik temsilcileri tarafından uygulanmaktadır. Söz konusu bu geleneksel anlayış çerçevesinde, tüm diplomatik aktörler, aynı zamanda, özel bir küresel diplomatik kültürü ve bu kültürün dilini, normlarını ve standartlarını paylaşmakta ve kendi devletleri için benzer görevleri yerine getirmektedir. Söz konusu ortak noktalar diplomatları küresel ve ulus-aşırı diplomatik bir topluluğun üyesi yapmaktadır. Bu sebeple diploması aslında iki yönlü bir kavramdır. Bir yanda ulus-devletlere sabitlenen ulusal özellikleri diğer yandan devletler-arası diplomatik ilişkilerde gözlenen ve küresel çerçevede paylaşılan diplomatik kültür ile profesyonel dil ve kimlikte sabitlenen ulus-aşırı özellikleri aynı anda yansıtmaktadır (Bátora, 2005: 45).

İlerleyen bölümlerde tartışılacağı üzere, AB diploması için de kullanılabilir olan bu ulus-aşırı diploması yirmi birinci yüzyılda, uluslararası ilişkilerin dönüşümü ve uluslararası sistemin küreselleşmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Yeni dönemde diplomasinin geleneksel devlet odaklı tanımları yetersiz kalmış ve uluslararası sistem genelinde gerçekleşen iletişim ve etkileşim sürecini tanımlamak için daha kapsamlı ve kapsayıcı tanımlara ihtiyaç duyulmuştur. Böylece sistemin tüm aktörleri tarafından bir iletişim, diyalog ve demokratik katılım aracı olarak kabul edilen ve post-Vestfalyan diploması olarak da adlandırılan yeni bir diploması pratiği ortaya çıkmıştır (Falk, 2007: 250-251). Bu yeni anlayış ve uygulama, diplomasıdaki devlet egemen görüş açısını ve devlet baskınlığını zayıflatmıştır. Netice itibarıyla, devletler ve devletlerin diplomatik aktörleri ve temsilcileri diplomatik ilişkilerdeki ayrıcalıklarını kaybetmiştir. Diplomasıyı uygulayan aktörler farklılaşmış ve çeşitlenmiş; ulusal diploması aktörleri diplomatik görev ve misyonlarını diğer aktörler paylaşmak zorunda kalmıştır. Diplomatik ilişkiler ve görüşmeler; devletler, bölgesel ve uluslararası örgütler, sivil toplum örgütleri gibi devlet-dışı aktörler arasındaki ilişkileri de kapsayacak şekilde genişlemiştir (Keyman, 2006: 14). Soğuk Savaşın sona ermesi ile diplomasıya ortaya çıkan bu eğilim yirmi birinci yüzyılda daha büyük bir kabul görmeye başlamış ve bu yeni diploması anlayışı küresel diploması kavramı ile özdeşleştirilmiştir.

Soğuk Savaşın bitişi ile birlikte uluslararası gündemin değişmesi ve çeşitlenmesi diplomasının özelliklerini ve yapısını da değiştirmiştir. Özellikle devlet ve sistem düzeyinde gerçekleşen değişikliklerle birlikte egemenlikleri zayıflayan ve parçalanmış devletler diplomasıya de dâhil olmak üzere egemenlik odaklı çoğu faaliyetlerini diğer aktörlerle paylaşmak durumunda kalmıştır. Böylece sistemin her katmanında tüm aktörler arasında gerçekleşen küresel diploması genişleyen bir diplomatik topluluk tarafından gerçekleştirilen ulus-aşırı bir sosyal ilişkiler süreci haline gelmiştir. Ulus-aşırı gerçekleşen tüm ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi ilişkiler diplomasıyı “daha küresel, daha karmaşık ve daha parçalı” bir yapı kazandırmıştır (White, 2005: 393). Küresel bir nitelik kazanan diploması anlayışı eski diplomatik yöntemlerden farklı olarak sadece ulus-devletlerin değil tüm devlet ve hükümet dışı aktörlerin ve hatta bireyler ile halkların da diploması anlayışına dâhil olduğu ve devletlerin dış politika hedefli olmak üzere kamuoylarına yönelik

uygulamalarının da diplomatik faaliyet olarak kabul edildiği yeni bir anlayışı da beraberinde getirmiştir.

Diplomasi, aslında değişim ve süreklilik ilişkisini içinde barındıran bir kavramdır. Küresel gelişmeler diplomatik faaliyetlerde bir değişimi zorunlu kılarken süreklilik dinamiği de diplomasideki geleneksel unsurların devamını mümkün hale getirmektedir (Schmidt, 2014: 7). Günümüz küresel diplomasisi de geleneksel ve yeni unsurlardan oluşmaktadır (Hocking vd., 2012: 11). Diplomaside değişimi tetikleyen başlıca unsurlar küresel anlamda yeni bir yönetim anlayışını ortaya çıkaran küreselleşme, bölgeselleşme ve yerelleşme gibi eğilimlerdir (Scholte, 2008: 42-3). Söz konusu eğilimler, devletlerin diplomasideki geleneksel baskınlığını sorgularken farklı seviyelerdeki diplomatik ilişkileri ve faaliyetleri artırmaktadır. Bu çerçevede küresel sistemde gözlenen temel değişiklik geleneksel hiyerarşik diplomasi anlayışından ağ diplomasisine geçiştir. Hiyerarşik diplomasi ulusal devlet diplomasisindeki resmi ve bürokratik yapıları ve ilişkileri vurgularken ağ diplomasisi devletlerin sayıları gittikçe artan çok farklı kurumsal ve sosyal yapıdaki devlet-dışı aktörü ve bu aktörlerle kurulan yeni ilişki türlerini ifade etmektedir (Metzl, 2001: 77-78; Hocking ve Smith, 2010: 8). Ağ diplomasisi, diplomasinin içindeki değişim süreklilik ilişkisini de yansıtmaktadır. Bir taraftan değişimi temsilen diplomasi daha karmaşık, çok aktörlü, çok katmanlı hale gelmiş, diğer taraftan sürekliliği temsilen bu karmaşıklık içinde devletler hâlâ hâkim ve baskın rollerini sürdürmektedir. Bu kapsamda, yirmi birinci yüzyılda diplomasi anlayışında gözlenen bu küresel değişimin ve dönüşümün temel sebebi diplomasinin dört farklı bileşeninde gözlenen değişikliklerdir. Brian Hocking, Jan Melissen, Shaun Riordan ve Paul Sharp (2012) tarafından etraflıca tartışılan bu bileşenler, aşağıdaki bölümde hem kendi değişimlerine hem de geleneksel diplomasiyi nasıl değiştirdiklerine referansla incelenecektir. Bu bölüm, AB'nin diplomatik dönüşümünü anlayabilmek için kavramsal çerçeveyi de oluşturacaktır.

2. Diplomasinin Bileşenleri ve Değişim

2.1. Diplomasinin Kapsamı

Küresel diplomasinin ağ diplomasisi içinde daha karmaşık ve çok aktörlü bir yapı kazanmasına atfen geleneksel diplomasideki ilk değişim hiyerarşik diplomatik ilişkilerin doğasında gözlenmiştir (Neumann, 2008). Çok-katmanlı bir diplomasi anlayışının neticesinde ortaya çıkan çok-merkezli diplomatik alan devletlerin sahip olduğu ayrıcalıkları ve bunun neticesinde diplomasideki hiyerarşiyi ortadan kaldırmıştır.

Bunun yanında, Hocking ve arkadaşlarının (2012: 12-22) belirttiği gibi, diğer önemli değişiklikler diplomasinin kapsamında, yani hem diplomatik gündemde hem de diplomatik mecralarda gözlenmiştir. İlk olarak diplomasinin gündemi gelişmiş, genişlemiş ve bütüncül bir yapı kazanmıştır. Bugünün küresel diplomasisi tüm dünyaya ilişkin küresel kaygıları dikkate almakta ve siyasi sorunların yanında ekonomik ve sosyal sorunlara da eğilmektedir. Diğer bir deyişle artık diplomasi sadece güvenlik, siyaset, savaş ve barış gibi konularla değil ekonomik, sosyal, kültürel ilişkiler de dâhil olmak üzere farklı konu alanlar ile meşgul olmaktadır. Küresel çapta

tüm aktörleri ilgilendiren ve birbirine bağlayan yeni güvenlik tehditleri, iklim değişikliği, küresel terör, göç ve insan hakları gibi tüm konular diplomasinin ana konuları haline gelmiştir (Cooper, Heine ve Thakur, 2013: 13-14).

Diğer taraftan söz konusu küresel konuların tartışılması ve düzenlenebilmesi için farklı aktörler arasında gerçekleştirilmesi beklenen ortak eylem ihtiyacı çok aktörlü ve çok taraflı bir diplomasi anlayışını da kaçınılmaz olarak beraberinde getirmektedir. (Hocking vd., 2012: 11, 16). Diplomasi gündemine dâhil olan yeni konular için gerekli işbirliğini sağlayabilmek için özellikle uluslararası ve bölgesel örgütler çerçevesinde gerçekleştirilen çok taraflı diplomatik görüşmeler diplomasinin ana mecraları haline gelmiştir. Dolayısıyla, diplomasi geleneksel anlamda devlet temelli bir aktivite iken ve diplomatik görüşmeler daha çok devlet başkanları, dışişleri bakanlıkları ve büyükelçilikler gibi devlet temsilcilerinin hâkimiyeti altındayken; bugün gelinen noktada diplomasinin kapsamı ve diplomatik görüşmelerin müzakere mekânları farklılaşmıştır. Geleneksel ikili ve çok yönlü hükümetler-arası diplomatik görüşmelere ek olarak iş fuarları, özel sektör girişimcilik merkezleri, medya ortamları ve internet temelli kanal ve siteler diplomasinin icra edildiği yeni alanlar olarak ortaya çıkmıştır (Bátora ve Spence, 2015: 5). Bunun yanında, küreselleşme ile birlikte ulusal ve küresel sorunların iç içe geçmesi iç politika ve dış politika arasındaki keskin ayrımı ortadan kaldırarak da diplomasinin gündemini ve kapsamını etkilemiştir. Bu vesileyle hem diplomatik gündem ve alan genişlemiş hem de iç siyasetle ilgilenmesi beklenen hükümet görevlileri dış politikada söz sahibi olmuştur.

2.2. Kurallar ve Değerler

Hocking ve arkadaşlarının (2012: 25-31) ortaya koyduğu gibi yirmi birinci yüzyıl küresel diplomasinin kapsamında ortaya çıkan değişiklikler devlet egemenliğine dayalı diplomatik kurallar ve değerlerin geçerliliğini de sorgulatır hale gelmiştir. Yukarıdaki bölümlerde açıklandığı gibi, geleneksel devlet diplomasisi hiyerarşik bir yapıya dayanırken, ağ diplomasisi oldukça karmaşık ulusal yapılarda ve giderek karmaşıklaşan bir uluslararası sistemde var olan farklı aktörler arasındaki karşılıklı iletişime ve haberleşmeye dayanmaktadır (Schmidt, 2014: 9). Bu çerçevede, geleneksel diplomaside devlet egemenliğine atıfla tanımlanan gizlilik ve kapalılık ilkelerinin aksine küresel diplomasi daha şeffaf, daha açık ve daha hesap verebilir bir nitelik kazanmıştır (Cooper, Heine ve Thakur, 2013: 13-14). Ancak, ağ diplomasisi içinde faaliyet gösteren yeni diplomasi aktörleri arasındaki daha esnek ilişkiler ve açıklık ve şeffaflık gibi ilkeler diplomasideki değişimin göstergeleri olurken özellikle ulusal çıkarları ilgilendiren konularda diplomatik gizlilik ilkesi de diplomasideki sürekliliğin göstergesi olarak kendini hissettirmektedir (Hocking vd., 2012: 34).

2.3. İletişim Kanalları

Hocking ve arkadaşlarına (2012: 33-50) göre, küreselleşme ve neticesinde ortaya çıkan yeni teknolojiler küresel diplomasinin iletişim kanallarını da etkilemiş; kitle iletişim araçları

diplomatik gündemi belirlemede, diplomatik aktörler arasındaki ilişkileri şekillendirmede ve kamuoyunu etkilemede önemli rol kazanmıştır. Yeni iletişim kanalları sadece siyasi elitleri değil aynı zamanda halkı da içine alan çok yönlü bilgi akışını mümkün kılmakta ve devletlerin bu alanda sahip olduğu tekeli kırmaktadır (Metzl, 2001: 85-86). Bu kapsamda, halkla doğrudan iletişim kurarak hedef kitleye ulaşma ve gerekli mesajları iletmedeki rollerinden dolayı sosyal medya ve internet sayfaları küresel diplomasinin iletişim kanalları arasında başı çekmektedir (Hamilton ve Langhorne, 2010: 236). İnternet tabanlı elektronik diplomasi de yeni iletişim kanalları arasında yer almaya başlamıştır (Hocking vd., 2012: 34). Özetle, yirmi birinci yüzyıl diplomasisindeki iletişim kanalları hem diplomasideki sürekliliği temsilen devletler arasındaki karşılıklı ikili iletişimi hem de değişimi temsilen çok yönlü ve çok taraflı iletişim platformlarını kapsamaktadır.

Yeni ve doğrudan iletişim kanallarının kullanılmasının dolaylı bir sonucu olarak kamu diplomasisi de yirmi birinci yüzyılın kendine özgü diplomatik haberleşme yollarından birini temsilen ortaya çıkmıştır. Kamu diplomasisi “devletlerin uluslararası kamuoyunu veya seçkinlerinin düşüncelerini ülkenin çıkarları doğrultusunda etkileme çabaları”dır (Mannheim, 1990: 4) ve sıradan vatandaşların bile diplomasi faaliyetlerinin bir aktörü haline gelmesi ve uluslararası kamuoylarının gündemi etkileme yeteneklerinin artmasıyla önem kazanmıştır. “Sınırlar ötesindeki hedef kitlenin duygu ve düşüncelerinde bir değişiklik oluşturmak için yapılan kamusal iletişim yöntemi”ni (Szondi, 2008: 6) ifade eden kamu diplomasisi, devletlerin dış politika faaliyetlerinde diğer ülke vatandaşlarını da etkileyecek şekilde iletişim stratejileri oluşturmaları neticesinde, geleneksel diplomasi faaliyetlerinin tamamlayıcı bir parçası olarak küresel diplomasinin vazgeçilmez yöntemlerinden biri haline gelmiştir.

2.4. Aktörler ve Roller

Küresel diplomasinin en önemli değişikliklerinden biri de diplomatik aktörlerin sayısında ve çeşidinde gözlenen artıştır. Ağ diplomasisinin gelişmesi ve yaygınlaşması Vestfalyan sistemdeki ulus-devlet anlayışına uymayan yeni diplomatik aktörlerin ortaya çıkmasına imkân vermiştir. Hocking ve arkadaşlarının (2012: 51-73) da belirttiği gibi, ulus-devletlerin rolünün azaldığı ve ulus-devletlerin artık uluslararası politikayı kontrol eden tek aktör olmadığı gerçeğinin kabulü ile devletlerin yanında uluslararası ve bölgesel kuruluşlar, çok-uluslu şirketler, sivil toplum kuruluşları, düşünce merkezleri, medya, sosyal hareketler, akademi ve hatta kamuoyu geleneksel anlamdaki diplomatik alana bağlanmıştır. Söz konusu devlet-dışı aktörler diplomasinin sadece tüketicisi olarak kalmayıp diplomasinin üreticisi olarak da varlıklarını kabul ettirmişlerdir (Kelley, 2010: 288-289; Hocking ve Smith, 2010: 11). Diğer taraftan dış politika ile iç politika ayrımının ortadan kalkması ve dış politikanın iç kamuoyunun ilgisini çekmeye başlamasıyla diplomasi ile siyaset iç içe geçmiş ve siyasi liderlerle diplomatlar arasındaki sınır belirginliğini kaybetmiştir. Böylece, devlet ve hükümet başkanları ile iç politika alanında söz sahibi olan siyasiler ve devlet temsilcileri dış politika alanında doğrudan bir etki ve kontrol elde etmiştir (Cooper, Heine ve Thakur, 2013: 26). Özellikle üst düzey resmi görevliler arasında gerçekleştirilen zirve görüşmeleri,

mekik diplomasisi ve günlük diplomasi faaliyetleri de klasik diplomatik yöntemler yanında, küresel diplomasinin göze çarpan türleri olarak yeni dönemde ön plana çıkmıştır (Cooper, Heine ve Thakur, 2013: 15-18). Kısaca, diplomasi geleneksel diplomasi anlayışından ayrılarak çok-katmanlı ve çok-paydaşlı bir yapıyı yansıtan ağ diplomasisine evrilmiştir.

Yukarıda açıklandığı gibi diplomasinin bileşenlerinde gözlenen değişiklikler yirmi birinci yüzyıl diplomasi anlayışını derinden etkilemiştir. Geleneksel anlamda, hiyerarşik ve devlet-odaklı diplomasi çok-paydaşlı çok-katmanlı bir diplomasi anlayışına evrilmiştir. Tüm bu diplomatik değişimden etkilenen aktörlerin başında ise kendi diplomatik kültürünü oluşturmaya çalışan AB gelmektedir. AB'nin gelişmekte olan diplomatik sistemi ve bu sistemin tek aktörü ADES, yirmi birinci yüzyılda diplomasinin kapsamında, kurallarında, iletişim şekillerinde ve aktörlerinde gözlenen değişikliklerin test edilebileceği örnek bir alan olarak ortaya çıkmıştır. Aşağıdaki bölümlerde küresel anlamda gözlenen diplomatik dönüşümün AB özelindeki yansımaları ADES'e referansla tartışılacaktır.

3. Avrupa Birliği Diplomasisi

AB diplomasisinde kaydedilen gelişim ve ilerlemeyi Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan gelişmelerden ve değişimden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Değişen uluslararası sistem ve gündem AB'yi bir ekonomik aktör, güvenlik aktörü, siyasi aktör ve normatif aktör olarak farklı platformlarda görünür kılmıştır. Bu farklı roller ve statüler AB'nin diplomatik bir aktör olarak kabul edilmesinin ve AB diplomatik faaliyetlerinin gelişmesinin de önünü açmıştır (Smith, 2015: 18). Ancak unutmamak gerekir ki AB'nin dış politika ve diplomasi alanlarında tek sesle konuşma ve ortak bir diplomatik kimlikle hareket etme arzusu bütünleşmenin ilk yıllarına kadar gitmektedir. Bu amaçlarla önerilen Avrupa Savunma Topluluğu 1950'lerin, Fouchet Planları ise 1960'ların başında bütünleşmenin gündemini meşgul etmiş ve sırasıyla 1954'te ve 1962'de ulusal kaygılar nedeniyle her iki öneri de reddedilmiştir. Söz konusu iki başarısız girişimden çıkarılan derslerle 1970 yılında oluşturulan Avrupa Siyasi İşbirliği (ASİ) 1970'ler ve 1980'ler boyunca dış politika sorunları üzerine ortak tutum belirleme çabalarının temelini oluşturmuştur. Bu girişim aslında eski ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'ın 1970'lerin başında dile getirdiği "Avrupa'yı aramak istesem kimi arayacağım?" sorusunda gizli olan Avrupa'nın birliğine ve teksesliliğine yöneltilen eleştirilere ve alaycı yaklaşımlara da bir yanıt niteliği taşımaktaydı.

ASİ, herhangi bir zorunluluk içermeden, (o zamanki adıyla) Avrupa Topluluğu (AT) üyesi devletler tarafından uluslararası ilişkilerde etkili ve tutarlı bir güç olma ve dış politika alanında üye ülkeler arasında bir koordinasyon ve işbirliği oluşturma amacıyla hayata geçirilmiştir. Üye ülkelerin iyi niyetine dayanan ve ulusal diplomatları da bünyesinde barındıran özel bir "centilmenler kulübünden" biraz daha fazla bir bütünleşme örneğini temsil etmekteydi (Efe, 2010: 50). Hükümetler-arası yapıdaki ASİ; tam bir kurumsal yapılanmasının bulunmamasına, uluslararası Topluluk aktörlerinin sürece sınırlı katılımına ve kırılğan yapısına rağmen bir danışma

platformu olarak hem dış politika hem de diplomasi alanında üyeler arasındaki işbirliğini ve koordinasyonu genişletmiştir (Efe, 2010: 53).

1986'daki Tek Avrupa Senedi (TAS), ASİ mekanizmasının yapısını değiştirmeden onu Antlaşmalara dâhil etmiş ve ASİ ile AT'yi uyumlaştırmıştır. Tek Senedin 3. Başlık 30. maddesine göre AT dış politikaları ile ASİ içinde kararlaştırılan politikalar birbirleriyle tutarlılık içinde olmalıdır.¹ Böylece, ilk defa olmak üzere, Avrupa dış politikası kavramına yer veren TAS, ASİ çerçevesindeki fiili işbirliğini kurumsal hale getirerek ASİ'ye yasal bir temel kazandırmıştır (Efe, 2010: 53). ASİ bünyesinde başlatılan işbirliği süreci Maastricht Antlaşması ile oluşturulan bütünleşmenin ikinci sütununu temsil eden Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) için rehber olarak kabul edilmiş ve bu sütunun alt yapısını oluşturmuştur.² ASİ çerçevesinde hükümetler-arası temel üzerine inşa edilen kurumlar, uygulamalar ve normlar ODGP için de geçerli olmuş ve ikinci sütun da hükümetler-arası bir yapı üzerine inşa edilmiştir. Başlangıç noktası TAS'a kadar giden ODGP, AB'nin diplomasi de dâhil olmak üzere dış politika ve güvenlik meselelerinde ortak prensip ve kılavuz ilkeler belirlenmesi, ortak yaklaşımlar geliştirilmesi ve ortak eylemlerin hayata geçirilmesi için tasarlanmıştır (Akdemir, 2018: 189). Bu kapsamda, AB diplomatik sistemi de 1990'ların başından itibaren Maastricht Antlaşması ile kurumsallaşmaya ve yapılaşmaya başlamıştır. Maastricht Antlaşmasını takiben sırasıyla Amsterdam Antlaşması ve Nice Antlaşması ODGP'nin ASİ'den devraldığı yapısını genel hatlarıyla korumuştur. AB üyelerinin Birlik düzeyinde ortak dış politika oluşturma çabaları ve dış politika alanında oluşturulmak istenen tek seslilik arayışları sürekli olarak devam etmiştir (Akdemir, 2018: 151).

AB'yi daha etkili, daha demokratik ve özellikle dış ilişkiler alanında daha tutarlı yapmak amacıyla 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması diplomasi dâhil olmak üzere dış politika alanında bazı değişiklikler ve kurumsal yenilikler içermektedir. Ancak ortak dış politika ve ortak diplomatik kimlik üye ülkeler açısından tartışmalı konulardır. Üyelerin ulusal çıkarları ve halen ellerinde bulundurdukları veto hakkı bu alandaki ilerlemelere ve açılımlara izin vermemektedir. Bu yazının sınırları çerçevesinde, Lizbon Antlaşması'nın getirdiği en önemli kurumsal yenilikler AB Başkanı ve AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi³ pozisyonları ile (sonraki bölümlerde detaylıca tartışılan) ADES'i hayata geçirmesidir.⁴ Ancak, tarihsel süreçte gösterilen tüm çabalara ve iyi niyete rağmen, AB dış politikası ve diplomasi'nin mevcut olan karmaşık ve çok sesli yapısı da dikkate alındığında Kissinger'ın sorusundaki muhatabın kim olduğuna dair kesin bir yanıt vermek hâlâ mümkün gözükmemektedir. AB'nin diplomatik faaliyetleri AB Başkanı, Yüksek Temsilci, ADES, Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi ve ulusal diplomatik temsilcilikler dâhil olmak üzere çok farklı aktör tarafından yürütülmekte bu durum da üçüncü tarafların muhatabı olabilecek birbirine rakip farklı telefon numaralarını mümkün kılmaktadır (Chopin ve Lefebvre, 2010; Hocking ve Spence, 2005: 9-10).

1 Tek Avrupa Senedi.

2 Maastricht Antlaşması, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Alanında Deklarasyon.

3 Çalışmanın geri kalanında Yüksek Temsilci olarak adlandırılacaktır.

4 Diğer değişiklikler ve yeniliklerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Akdemir (2018): 186-201.

Ancak, tüm sorunlu yönlerine rağmen, Lizbon Antlaşması, AB diplomatik sistemi için tarihi bir dönüm noktasıdır. Lizbon Antlaşması ile tüzel kişiliğe kavuşan AB, artık uluslararası hukukun bir öznesi haline gelmiştir. Diğer bir deyişle, Birlik bir bütünü temsilen, uluslararası ortamda bir devlet gibi hareket edebilecek; üyelerinin yerine başka devletlerle müzakereler yapabilecek veya anlaşmalar imzalayabilecek; kısaca uluslararası hukukun tüm normlarından yükümlü olacaktır (Büyüktanır, 2010: 105; Boşilcä, 2014: 24). Söz konusu faaliyetler devletler tarafından uygulamaya konan diplomasi pratiklerini de kapsadığı için AB'yi artık diplomatik bir aktör olarak görmek mümkün hale gelmiştir.

Ancak, kendi içinde karma ve karmaşık bir yapıyı temsil eden AB'nin diplomatik sistemini ve işleyişini devlet kavramı ile özdeşleştirilen ve devletlerin dışişleri bakanlıkları, büyükelçilikleri veya ulusal diplomatik misyonları tarafından yürüttükleri Vestfalyan modele dayanan geleneksel devlet diplomasi ile karşılaştırmak pek mümkün değildir. Aksine, AB diplomasisi geleneksel Vestfalyan diplomasi ile post-Vestfalyan diplomasi olarak da adlandırılabilir olan küresel diplomasi özelliğini harmanlayan “karma/hibrid” bir model sunmaktadır (Hocking vd., 2012: 29; Smith, 2015: 11; Balfour, Carta ve Raik, 2015). Bunun nedeni hem AB'nin ulus-üstü bir bütünleşme modeli olarak kendine özgü yapısı hem de AB diplomasisinin farklı bileşenleridir. AB diplomasisi üye ülkeler arasındaki ikili diplomatik ilişkiler, tüm üyelerin AB Konseyi çatısı altında bir araya geldiği ve yürüttüğü çok taraflı diplomatik ilişkiler ve üçüncü ülkelerle (özellikle ADES eliyle) yürütülen diplomatik ilişkiler olmak üzere üç ayak üzerine oturmakta ve oldukça karmaşık bir iletişim, görüşme ve müzakere sürecini kapsamaktadır (Bátora, 2005: 44).

AB diplomatik sisteminin ikili ayağı, bütünleşme hareketi neredeyse kıta genelinde başarı ile gerçekleşmiş olmasına rağmen, üye ülkeler arasında korunan, ancak zamanın ve şartların gereklerine uygun olarak zaman zaman yenilenen karşılıklı diplomatik ilişkilerdir. Tüm üye ülkelerin birbirilerinin topraklarında bulunan büyükelçilikleri ikili diplomasi AB içinde korunduğuna dair bir göstergedir. AB diplomasisinin çok-taraflı ayağı AB Konseyi içinde, devletler arası çok-yönlü diplomasi gerçekleştiği Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER)⁵ bünyesinde gözlenmektedir. Komite hem üye devletler arasında hem de üye devletlerle AB arasında uzlaşma ve koordinasyon görevi görmektedir. Çok taraflı diplomatik ilişkiler geleneksel diplomasi farklı olarak ortak Avrupa değerlerinden etkilenmiş bir kurumsal ortam içinde gerçekleşmektedir. Daimi Temsilciler Komitesi içinde ulusal diplomatların ulus-üstü bir kimliğe sahip olmaları beklenmese de ulusal kimliklerinin de farklı ve yeni bir çehreye büründüğü bir gerçektir. Benzer niteliklere, politikalara ve çıkarlara sahip üye ülkeler arasında doğal bir ortaklık oluşabilmektedir. AB diplomasisinin üçüncü ayağını ise Lizbon Antlaşması ile kurulması kararlaştırılan ve yirmi birinci yüzyıl diplomasisinin özelliklerini yansıtabilecek şekilde yapılandırılmış olan ADES temsil etmektedir. Bu bağlamda zaten bir ağ diplomasisini andıran AB diplomasisi, ilerleyen bölümlerde tartışılacağı üzere, yirmi birinci yüzyılda gözlenen küresel diplomasi özelliklerini de yansıtmaktadır (Bátora ve Hocking, 2008: 6). AB'nin bu “heterojen diplomatik yapısı” (Kleistra ve van Willigen, 2015: 58) içinde Birliğin diplomatik temsilcisi olarak

5 Committee of Permanent Representatives

ayrıcalıklı bir yere sahip olan ADES hem kuruluşu hem de yeni diplomatik gelişmelere uyumu kapsamında aşağıdaki bölümde detaylı olarak tartışılmaktadır.

4. Avrupa Dış Eylem Servisi ve Avrupa Birliği Diplomasinin Dönüşümü

Kurulması Lizbon Antlaşması ile karara bağlanan ADES, AB'nin dış politika alanında daha birleşik, bütünlük ve tutarlı bir görünüm sunabilmesi adına getirilen kurumsal yeniliklerden biri ve Birliğin ilk ve tek ortak diploması birimidir. Temel hedefi AB'nin dış ilişkileri alanındaki görevlerinin yetki karmaşası yaratmadan tek çatı altında bir araya getirmek ve güçlü bir diplomatik servis oluşturmaktır (Akdemir, 2015: 205). Ulusal diplomaların yerini almaktan ziyade ortak Avrupa diplomasine bir katma değer olarak düşünülen ADES, AB'nin daha etkili ve görünür bir diplomatik aktör olabilmesi için eşsiz bir fırsat sunmaktadır (Balfour ve Ojanen, 2011: 9; European External Action Service, 2011).

Teorik anlamda, ADES'in hem ulusal diplomasilere hem de bütünde AB diplomasine katma değer sağlayabileceği siyasi ve bürokratik olmak üzere iki farklı düzey bulunmaktadır. Bir taraftan üye ülkelerin dış politika ve diploması alanlarında ortak müşterekte buluşup birlikte hareket etmesine ve tek bir sesle konuşmasına katkıda bulunarak siyasi destek sağlayan ADES diğer taraftan ulusal dışişleri bakanlıklarının görevlerini tamamlayacak ya da sınırlı da olsa üstlenecek şekilde hareket ederek bürokratik alandaki katkısını da sunmaktadır (Balfour and Raik, 2013: 33-39). Böylece hem üye ülkelerle yanyana hem de zaman zaman üye ülkelerin üstünde faaliyet gösterebilen ADES, bu esnek hareket tarzını AB'nin kendine özgü yapısı sayesinde kazanabilmiştir.

AB'nin devlet ile uluslararası örgüt arasında konumlandırılan kendine özgü yapısına istinaden ADES de kendine özgü bir diplomatik model sunmakta (Balfour ve Ojanen, 2011: 6) ve AB bütünlüğünün temel dinamiği olan ulus-üstüçülük ve hükümetler-arasıcılık ikilemini yansıtmaktadır. Bu kapsamda ulus-üstüçülüğü temsilen Komisyon ve hükümetler-arasıcılığı temsilen AB Konseyi ile ilişkisi dikkate alındığında, ADES'in, kendi adına bir denge sağlayabilmesi amacıyla, her ikisine de "eşit mesafede" konumlandırıldığı kabul edilmektedir (van Vooren, 2011: 501).

Lizbon Antlaşması'nın V. Bölümünün 27. maddesi ADES'in hukuki zeminini oluşturmaktadır. Buna göre, ADES, AB'nin ODGP kapsamına giren konularda Yüksek Temsilci'ye yardımcı olmakla yükümlüdür.⁶ Servis, "üye devletlerin diplomatik birimleriyle işbirliği halinde çalışır ve Konsey ve Komisyon'un Genel Sekreterliklerinin ilgili bölümlerinde görevli memurlar ile üye devletlerin diplomatik birimlerinde görevlendirilmiş personelden oluşur."⁷ Bu kapsamda, ADES üç farklı kaynaktan gelen personelin eşit şartlarda ve eşit statüde kabul edildiği ilk AB kurumu ve "karma" bir yönetim birimidir (Onesitini, 2015: 77-84). Antlaşmanın aynı maddesine göre, "Avrupa Dış Eylem Servisi'nin organizasyonu ve işleyişi bir Konsey kararı ile belirlenir. Konsey, Yüksek Temsilci'nin önerisi üzerine, Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan ve Komisyon'un

6 Lizbon Antlaşması Madde 27 (3)

7 Lizbon Antlaşması Madde 27 (3)

muvafakatini aldıktan sonra hareket eder.”⁸ Bu sebeple ADES’in kurulması AB’nin ilk Yüksek Temsilcisi olarak atanan Catherine Ashton’un sorumluluğu altına girmiştir.

Ashton’un (2011) “tek ve ortak bir platform olarak AB değer ve çıkarlarını dünya genelinde koruma adına” (Ashton, 2011) tasarlandığını belirttiği ADES için sunduğu teklif ışığında, AB Konseyi 26 Temmuz 2010 tarihinde Servisin organizasyonu ve işleyişine dair 2010/427/EU sayılı kararı kabul etmiştir (Council of the European Union, 2010). İlgili karar neticesinde ADES 1 Aralık 2010 tarihinde resmen kurulmuş 1 Ocak 2011 tarihinde ise faaliyete geçmiştir. Söz konusu karar, ADES’i özerk bir yapı olarak tanımlamakta⁹ ve ADES’in görev alanını açıkça belirtmektedir. Buna göre, Servis, AB ODGP’nin yürütülmesi ve uygulanması için Yüksek Temsilciyi desteklemekle yükümlüdür.¹⁰ Bu görevi yerine getirirken kullanacağı en etkili araç ise bulunduğu ülkelerde AB’yi bir bütün olarak temsil eden ve Avrupa değerlerinin ve çıkarlarının desteklenmesi için çalışan delegasyonlardır. ADES’in faaliyete geçmesi ile birlikte Komisyon’un üçüncü ülkelerdeki delegasyonları ve AB delegasyonları yeniden yapılandırılmış ve Yüksek Temsilci’ye bağlanmıştır. 163 ülke ve uluslararası kuruluşta bulunan toplam 139 AB delegasyonu ile desteklenen ADES bu delegasyonların katkısıyla tüm coğrafi ve tematik konuları kapsayan küresel yaklaşım geliştirebilmiştir.

Zaman içindeki gelişmelerle birlikte, Ashton (2013), ADES’in AB üyesi ülkelerin dış politikalarını uyumlaştırmak ve AB’nin dünyadaki duruşunu kuvvetlendirmek için bir katalizör görevi göreceğinin altını çizmiştir. Halen, AB Yüksek Temsilciliği görevini yürüten Federica Mogherini (2015) de benzer bir şekilde ADES’in oluşturulmasının sadece AB içinde değil küresel diplomasi kapsamında da önemli bir adım olduğunu ve ortak bir diplomasi katalizörü olarak AB’nin küresel gücünün göstergelerinden biri olduğunu belirtmiştir. İki Yüksek Temsilcinin ifadelerinden anlaşılacağı gibi ADES, tüm aksaklıklarına rağmen, bütünleşmiş Avrupa diplomasisinin başlangıç noktası ve AB diplomasisinin geleceğini değiştirecek yapı taşlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir (Cherrier, 2012: 4; Büyükbaş, 2013: 118).

Sahip olduğu öneme rağmen ADES’in ne tür bir yapı olduğu konusunda ortak bir görüş mevcut değildir. Kimi akademisyenler ADES’i “yarı diplomatik bir oluşum” (Duke, 2002: 855) olarak tanımlarken kimileri “Avrupa diplomasisinin embriyonik bir versiyonu” olarak adlandırmaktadır (Spence, 2004: 61). Bunun yanında bir ayağının bütünleşmenin ulus-üstü özelliklerine diğer ayağının ise ulusal diplomatik sistemlere dayanmasından ve pek çok farklı faaliyet alanını, yükümlülüğü ve uygulamayı bünyesinde barındırmasından dolayı ADES “çatlaklı bir yapılanma” (*‘interstitial organization’*) olarak da tanımlanmaktadır (Bátora , 2013). Var olan tüm farklı tanımlamalara rağmen üzerinde anlaşılan ortak nokta ise uzun bir siyasi ve sosyal süreç sonunda kurumlar ve üye ülkeler arasında gerçekleştirilen zorlu müzakereler ve uzlaşımın sonucu olarak kurulan ADES’in, AB diplomatik dönüşümünün kurumsal simgesini temsil etmekte olduğudur. Bu simge, hem yirmi birinci yüzyılda ortaya çıkan yeni ve küresel diplomasi anlayışının hem de

8 Lizbon Antlaşması Madde 27 (3)

9 Avrupa Dış Eylem Servisi Kararı Madde 1(2)

10 Avrupa Dış Eylem Servisi Kararı Madde 2(1)

üye ülkelerin bir birliğin üyesi olma bilinciyle hareket ederek bu Birliği yeni diplomatik sisteme dâhil etme çabalarının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu noktada belirtmek gerekir ki ADES siyasi bir boşluktan doğmamıştır. Aksine, değişen uluslararası sistemde ve değişen küresel diplomasi anlayışına paralel olarak AB'nin yeni gelişmelere kendini adapte etme çabalarının bir ürünüdür (Vanhoonacker ve Duke 2010: 5). Bu vesileyle, özü itibarıyla devlet egemenliğinin bir sembolü olan diplomasi, AB bünyesinde kurumsallaştırılarak ortak bir Avrupa diplomasi kültürünün oluşturulabileceği de gösterilmek istenmiştir (Lefebvre ve Hillion, 2010: 2).

ADES'in kurulması ve faaliyetlerine başlaması ile AB'nin diplomasi anlayışı ve pratikleri yirmi birinci yüzyıl diplomasisindeki değişime paralel olarak değişmiş ve dönüşmüştür. AB'nin bu uyum çabaları aşağıdaki bölümde, bir önceki bölümde tartışılan diplomasi dördüncü bileşeninde meydana gelen değişim ve değişikliklere referansla, tartışılacaktır. Böylece, AB diplomatik dönüşümünün küresel değişim ve dönüşümden bağımsız olmadığı anlaşılacaktır.

4.1. AB Diplomasinin Kapsamı

Küresel diplomasi değişen ve genişleyen gündemi ADES'in sorumluluk alanına giren konulara denk gelmektedir. ADES, enerji güvenliği, iklim değişikliği, göç, terörizm gibi AB'nin dış politika alanına giren her bir konu ile ilgilenmekte; ilgili konularda kararlar ve stratejiler çıkarmakta ve AB dış politikasının koordinatörü olarak hareket etmektedir (Hadfield ve Fiott, 2013: 170). Bu kapsamda, dış politika ve iç politika arasındaki net ayrımın ortadan kalkması ve küresel diplomasi bu gerçekten hareketle yeniden şekillenmesine uyumlu olarak ADES de her iki alanı da kapsayacak bir şekilde hizmet sunmaktadır. ADES kapsamında hem AB'nin ODGP ile Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası gibi doğrudan dış politika odaklı konular hem de ticaret ve kalkınma politikası gibi dolaylı yoldan dış politikaya etkileri olan AB iç siyaseti alanına giren konular bulunmaktadır (Balfour ve Ojanen, 2011: 3). Diğer bir deyişle ADES, yirmi birinci yüzyıl küresel diplomasisinin kapsayıcı ve bütünlükçü yaklaşımını yansıtmaktadır (Hocking vd., 2012: 5, 53; European Parliament, 2013: 28-29). Ancak ADES kendi yükümlülüklerini yerine getirirken AB'nin iç yapısından kaynaklanan sorunlarla da karşılaşabilmektedir. Özellikle, yetki çatışmasında kaynaklı olarak Avrupa Komisyonu ile yaşadığı koordinasyon ve iş bölümü karışıklıkları ile ADES'in karşı karşıya kaldığı kaynak yetersizliği diplomatik servisin etkinliğini ve katkısını kısıtlamaktadır.

4.2. AB Diplomasinin Kural ve Değerleri

ADES, özerk bir yapı olarak kurulmuş olmasına rağmen, varlığını üye ülkelere bağlı olarak devam ettiren bir yapıdır. ADES diplomatları klasik anlamda devlet diplomatlarının sahip olduğu hak ve ayrıcalıklara sahip değildir (Bátora, 2013: 606). Bu sebeple ADES bünyesindeki geçerli kural geleneksel diplomasi sürekliliğini de temsilen devlet egemenliğidir (Petrov, Pomorska ve Vanhoonacker, 2012: 4, 8). Kurum bünyesindeki en yüksek görev ve mevkilerine üye devletlerin resmi yetkilileri atanmıştır. Üye devletler, küresel diplomatik kurullarla uyumlu olarak

açıklık ve şeffaflık ilkelerini ADES bünyesinde de benimsemiş olsa da bazı hassas konularda, eski alışkanlıklarını devam ettirerek oldukça gizli hareket edebilmekte ve bilgi paylaşımından kaçınılabilmektedir (Schmidt, 2014: 4). Diğer taraftan Avrupa Parlamentosunun sahip olduğu ADES'i inceleme ve kontrol yetkisi ADES'in demokratik sorumluluğunu ve meşruluğunu kuvvetlendirmektedir (European Parliament, 2014: 61; Balfour ve Ojanen, 2011: 6). Fakat ADES'te gözlenen üye devletlerin hâkimliği ve baskınlığı kurum bünyesinde ortak bir diplomatik kültürün oluşmasını ve AB'yi bir bütün olarak temsilen profesyonel diplomatların yetişmesini engellemektedir (Laursen, 2012: 195).

4.3. AB Diplomasinin İletişim Kanalları

ADES, küresel diplomasi ile uyumlu olarak yeni iletişim teknolojilerini ve yeni iletişim kanallarını kullanmaktadır. Bu kapsamda, ADES'in yapısı da çok yönlü bilgi akışını mümkün kılmakta ve üye ülkelerle bilgi paylaşımına ve ortak bilgi toplama pratiklerine müsaade etmektedir (European External Action Service, 2013: 3, 12). ADES'in üye ülkelerle işbirliği yanında AB'nin diğer kurumları ile de ortak çalışmaları mevcuttur (Duke, 2013: 128). Diğer bir deyişle ADES, çok taraflı iletişim kanalları vasıtasıyla hem üye ülkeler arasındaki hem de üye ülkelerle kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamaktadır. ADES, diğer taraftan teknolojik gelişmelerin bir ürünü olarak sosyal medya ve internet temelli iletişim kanallarından da faydalanmaktadır. Elektronik iletişimi gittikçe artan bir oranda kullanan Servis (Schmidt, 2014: 18) elektronik diplomasi ve kamu diplomasisi yoluyla kitlelere de ulaşabilmektedir.

ADES'in kurulması ile, yirmi birinci yüzyıl diplomasi anlayışına paralel olarak, AB de dış dünyadaki algısını olumlu anlamda değiştirmek için kamu diplomasisini bir araç olarak kullanmayı hedeflemiştir. AB Konseyi'nin ADES'i kuran 2010/427/EU sayılı kararı da Servisi, Birliğin çıkarları doğrultusunda olmak üzere, kamu diplomasisini icra etmekle yetkilendirmiştir.¹¹ Bu kapsamda ADES, AB'nin bir bütün olarak görünürlüğünü ve etkisini kuvvetlendirmek, AB'nin faaliyetleriyle ilgili olarak yapıcı bir anlayış geliştirilmesini sağlamak ve AB'nin partner ülkeler ve bölgelerdeki algısı üzerinde olumlu bir etki oluşturmakla görevlendirilmiştir. Diğer bir deyişle ADES, kamu diplomasisinin AB nezdinde icra edilmesinden sorumlu temel aktördür (Cross, 2015: 342). Servis, AB'nin tüm delegasyonlarının kamu diplomasisi faaliyetlerini koordine etmekte ve rehberlik ve uzmanlık görevlerini yerine getirmektedir. Bunu yaparken de gelişen iletişim teknolojilerden ve farklı bilgi kanallarından faydalanmaktadır.

4.4. AB Diplomasinin Aktörleri ve Roller

ADES, yeni bir diplomatik aktör olmasının yanında, kendi içindeki aktörlerin özellikleri nedeniyle de bir yenilik sunmaktadır. ADES, geleneksel anlamda diplomatik aktörlerin başını çeken dışişleri bakanlıklarından çok farklı bir yapıdadır ve bünyesinde çok farklı kültürleri ve çalışma tarzlarını

11 Avrupa Dış Eylem Servisi Kararı Madde 4 (3)

temsilen Avrupa Komisyonundan, AB Konseyi'nden ve üye ülkelerden farklı katılımcıları ve AB'nin dış politika alanına giren her biri birbirinden farklı konuyu kapsamaktadır (Balfour ve Raik, 2013: 18; Bátor, 2013: 607-608). Diğer taraftan AB dış politikasına dâhil olan tüm paydaşlarla etkileşim ve iletişim halindedir. Ancak unutulmamalıdır ki bu paydaşlar arasında üye ülkeler merkezi konumda yer almakta ve dış politikada ADES'ten daha güçlü ve etkili bir pozisyonda durmaktadır. ADES, pek çok üst düzey etkinlik için Bakanlar Konseyi'nin lojistik desteğine muhtaçtır. Konseyin işbirliği ise üye ülkelerin konu ile ilgili siyasi ilgisine dayanmaktadır. Bu sebeple, özellikle diplomasi ve dış politika alanlarında üye ülkeler gücü ellerinde tutmakta, ADES'i bağımsız bir yapıdan ziyade kendi ulusal çıkarları için bir araç olarak kabul etmektedir (Balfour ve Raik, 2013: 5). Bu gerçek de dış politikada alanında üye ülkelerin liderliklerinin devam ettiğini ve ADES'in faaliyetlerini üye ülkelere bağımlı olarak sürdürdüğünü bir kez daha doğrulamaktadır.

Yukarıdaki açıklamaların gösterdiği gibi dış politikasına bütüncül bir yaklaşım getirme amacıyla oluşturduğu ADES vasıtasıyla AB, dış politikada geniş kapsamlı bir yaklaşımı benimsemiş ve pek çok küresel konuda ve gelişmede kendini gösterebilmiştir (Balfour, 2015: 38-39). Ancak ADES'in kendi içinde bazı sorunları mevcuttur. Öncelikle, ADES muğlak bir oluşumdur. Bu muğlaklık üye kompozisyonundan, özellikle savunma-güvenlik konularından, üçüncü ülkelerle diplomatik ilişkilerde AB'yi kimin temsil edeceği sorunundan kaynaklanmaktadır (Bátor, 2013: 609). Bu kapsamda, ADES ve Komisyon arasındaki yetki karmaşası ve bölünmüşlüğü ADES'in bir diplomatik aktör olarak etkinliğinin önündeki önemli engellerden biridir. Kısaca, ADES, AB'nin dış politikası için bir araç niteliği göstermektedir ve bu araç üye ülkelerin kullanımına tabiidir. Ortak eylem ve işbirliğindeki artış ve iyileşmelere rağmen üye ülkeler hâlâ baskın aktörlerdir. Diğer bir ifadeyle, AB'nin diplomatik birimi olarak düşünülen ADES, ulusal diplomasiyi ortadan kaldırmaktan ziyade onları destekleyen ve tamamlayan bir araç olarak kurumsallaşmıştır (Pasarín, 2015: 356).

Bu bölümdeki tartışmalar göstermiştir ki küresel diplomasinin, geleneksel diplomasinin vazgeçilmez kabul edilen bazı özelliklerini değiştirmesi ve diplomasiyi dönüştürmesine paralel olarak ADES de AB'nin Vestfalyan diplomasiye karşı geliştirdiği bir meydan okuma girişimidir. Üye devletlerin üstünlüğünü ortadan kaldıramasa da ortak bir ulus-üstü diplomatik anlayış ve kimlik çerçevesinde oluşturulan ADES AB'nin post-Vestfalyan diplomatik aktörü olarak ulusal diplomasiyi yanında varlığını sürdürmektedir. Ancak, aynı zamanda, Servis ile ilgili yasal hükümler AB'nin uluslararası ilişkilerinde üye ülkelerin alışılmış rollerini oynamaya devam edeceğini gösterir şekilde yazılmıştır (Eckes ve Wessel, 2014). Yeni diplomatik kurum üye ülkelerle AB arasında diplomatik bir görev paylaşımını zorunlu kılarken söz konusu paylaşım üye ülkelerin ulusal diplomasiyi yok saymayacak şekilde planlanmıştır. Aksine, ADES ile üye ülkeler arasındaki "tamamlayıcılık" (Balfour and Raik, 2013: 33) yeni dönem AB diplomasisini tanımlayan anahtar kelimedir ve bu tamamlayıcı ilişki çerçevesinde ağırlık üye devletlerden yanadır. Devletler özellikle ulusal çıkarları ve ulusal güvenlikleri söz konusu olduğunda geleneksel diplomasiye vazgeçmemektedirler.

ADES'in bu yapılması hem Avrupa bütünleşmesinin özellikle ulusal çıkarlar söz konusu olduğu zaman ağır basan hükümetler-arası dinamiği ile hem de ulus-devletlerin 2000'lerden sonra yeniden güçlenen konumları ile uyum göstermektedir. Küreselleşme, 1990'larda kaçınılmaz ve karşı konulamaz bir dönüm noktası olarak ulus-devletin temellerini sarmış ve ulus-devleti büyük bir dönüşümüne uğratmıştır. Bu dönemde egemenlikleri ve yeterlilikleri çoğu açıdan sorgulamaya açık hale gelen ulus-devletler ciddi bir meşruiyet krizi ile karşı karşıya kalmıştır (Yılmaz ve Akbulut, 2016: 74-75). Ancak, küreselleşme neticesinde ulus – devletlerin bir yönüyle krize girmesi onların sistemdeki başat aktörlüğünü ortadan kaldıramamıştır (Bakan ve Tuncel, 2012: 62). Aksine, bu düzeni kuran ve hâlâ destekleyen en önemli unsur [uluslararası sistemdeki asıl aktör ve karar verici olan] ulus-devlettir (Modelska, 2005: 24). Özellikle 1990'ların ikinci yarısından, daha yoğun olarak 2000'li yılların başından itibaren küreselleşmenin olumsuz sonuçlarının da hissedilmeye başlanması ile devletler bir kez daha hem iç politikada hem de uluslararası sistemde ihtiyaç duyulan aktörler olduklarını hissettirmişlerdir.

Devletler güçlerini belirli ölçüde ulus-üstü veya ulus-altı oluşumlara, bölgesel veya uluslararası örgütlere devretmiş olsalar da bu oluşumlar içindeki meşru güç, yetki transferini kendi rızasıyla kabul eden ve sahip olduğu güç ile düzenleyen ulus-devlettir. Sonuçta ulus-devletler sistemde merkezi öneme sahip oluşumlar olarak varlıklarını devam ettirmektedir. Bu varsayım AB için de geçerlidir. Bütünleşme kapsamında, yeteri kadar hızlı, etkili ve yeterli meşruiyete sahip merkezi kurumların yokluğu karşısında, esas ve önemli olan hâlâ ulusal düzeydir (Hirst-Thompson, 1996: 168). Bütünleşme oyunun kurallarını belirleyen, politika yapan ve gündemi belirleyenler hâlâ ulus-devletlerdir. Bu kapsamda, Lizbon Antlaşması ile birlikte oluşturulması düşünülen kolektif Avrupa diplomasininin temel dayanağı ve kaynağı da üye ülkelerin elindedir (Whitman, 2015: 18). AB dış politikası ve o politikanın uygulama aracı olarak diplomasinin hükümetler arası görüşmelere ve bu görüşmelerin neticelerine bağlıdır. Özetle, kurumsal düzeydeki çabalara rağmen geleneksel diplomasideki devlet baskınlığı AB diplomatik sisteminde devam etmektedir. Bu sebeple, AB ortak diplomatik sisteminin ve kültürünün yerleşebilmesi üye ülkelerin rızasına bağlıdır.

Sonuç

Bu çalışma, küresel diplomatik gelişmelere referansla AB diplomasininin sistemini incelemiş ve Birliğin diplomasinin aktörü olarak kurulmuş olan ADES'in küresel diplomasininindeki gelişmelerle uyumunu ortaya koymaya çalışmıştır. AB, kendine özgü yapısı ve işleyiş özellikleriyle örneklerinden ayrılan bir bölgeselleşme modeli olarak, altmış yılı aşkın bir süredir uluslararası arenada varlığını hissettirmekte; küresel diplomatik aktörlerden biri olarak diplomasininini hem kullanmakta hem de kendine özgü yapısına uygun olarak geliştirmekte ve dönüştürmektedir.

Temel olarak geleneksel Vestfalyan diplomasininine dayanan AB diplomatik sisteminde, Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden itibaren, küresel diplomasinininde gözlenen değişikliklere de cevap olarak bazı değişim ve dönüşümler gözlenmiştir. Söz konusu antlaşma ile Vestfalyan diplomasininine olarak da kabul edilen geleneksel diplomasininine bir meydan okuma girişimi olarak

kurulan ADES, AB'nin diplomatik birimi olarak, AB diplomasisini kurumsallaştırmıştır. ADES, küresel diplomasi anlayışına uygun olarak, yeni diplomatik gündem maddelerini kabul etmiş ve kapsamını genişletmiştir. Çoklu diplomatik platformları ve iletişim kanallarını kullanarak teknolojik uyumu sağlamıştır. Küresel diplomasinin açıklık ve şeffaflık anlayışını da benimseyen ADES çok paydaşlı ve çok katmanlı yapısı ile AB diplomasisini geleneksel hiyerarşik yapıdan çıkararak yirmi birinci yüzyılın ağ diplomasisine geçiş sürecini başlatmıştır. Bu kapsamda, ADES sadece üye devletlerle değil devlet dışı aktörler ve AB'nin diğer kurumlarıyla da diplomatik ilişkilerini geliştirmekte ve farklı kanallardan farklı iletişim yöntemleri ile yürütülen bu ilişkiler ağında bir koordinatör olarak hareket etmektedir. ADES'in merkezinde yer aldığı bu yapı AB'nin yeni oluşturulan kendine özgü diplomasi kültürünü oluşturmaktadır.

Günümüz dünyasında diplomasi ve diplomatik aktörler farklılaşp çeşitlense de, diplomasinin uygulanacağı alanlar genişlemiş olsa da ve diplomatik alanda yeni kurallar, ilkeler ve pratikler gözlense de özellikle bazı kritik alanlarda geleneksel Vestfalyan siyaset ve Vestfalyan diplomasi hâkimiyetini sürdürmektedir. Uluslararası sistemin ve devlet diplomasisinin değişimi diplomasinin önemi azaltmamıştır. Aksine, gittikçe karmaşıklaşan sistemde diplomasi her zamankinden daha önemli bir rol kazanmıştır. Uluslararası sistemde devletler hâlâ en temel ve belirleyici aktörler oldukları için, kendi içindeki dönüşüme rağmen, devlet diplomasisi de ulusal çıkarların korunması ve savunulması için hayati önemdedir. Devletler ulusal çıkarlarını ilgilendiren konularda hâlâ geleneksel yöntemleri tercih etmektedir. Küresel anlamda geçerli olan bu varsayımlar AB için de geçerlidir. Yasal hükümler ve gereklilikler neticesinde üye devletlere bağımlı olarak ilerleyen ADES'in kapasitesi ve başarısı üye devletlerin onayına ve isteğine bağlıdır. Ulusal diplomatik sistemler AB içindeki baskın rolünü devam ettirmekte, ADES'i ulusal çıkarları gerektirdiği zamanlarda bir araç olarak kullanabilmektedir. Sonuç olarak, AB diplomatik sistemi süreklilik ve değişim sarmalında Vestfalyan diplomatik anlayışını koruyarak post-Vestfalyan diplomatik gelişmelere uyum sağlama adına yeni girişimlerde bulunsa da geleneksel devlet diplomasisinin hâkimiyeti ADES bünyesinde devam etmektedir. AB'nin ortak diplomatik sisteminin merkezinde hâlâ üye ülkeler yer almaktadır.

Kaynakça

- Akdemir, Erhan (2018) "Avrupa Birliği'nin Dış İlişkileri ve Politikası: Avrupa Birliği'nin Bütünleş(eme)mesi Üzerine Bir İnceleme", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 17(2): 181-218.
- Ashton, Catherine (2011) "Statement by High Representative Catherine Ashton on Europe Day", A 177/11, 07.05.2011, Brussels, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/121895.pdf, Erişim Tarihi: 11.01.2019.
- Ashton, Catherine (2013) "Statement by EU High Representative Catherine Ashton on EEAS Review", A 314/13, 12.06.2013, Strasbourg, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/137458.pdf, Erişim tarihi: 11.01.2019
- Bakan, Selahaddin ve Gökhan Tuncel (2012) "Küreselleşmenin Ulus Devlet Üzerindeki Etkisi", *Birey ve Toplum*, 2(3): 51-65.
- Balfour, Rosa (2015) "Change and Continuity: A Decade of Evolution of EU Foreign Policy and the Creation of the European External Action Service", Rosa Balfour, Caterina Carta ve Kristi Raik (der.) *The*

- European External Action Service and National Foreign Ministries – Convergence or Divergence?*, Farnham, Asghate: 31-44.
- Balfour, Rosa ve Hanna Ojanen (2011) “Does the European External Action Service Represent a Model for the Challenges of Global Diplomacy?”, *IAI Working Papers*, 1117, Istituto Affari Internazionali, <https://www.iai.it/en/publicazioni/does-european-external-action-service-represent-model-challenges-global-diplomacy>, Erişim Tarihi: 10.01.2019.
- Balfour, Rosa, ve Kristi Raik (2013) “Equipping the European Union for the 21st century – National Diplomacies, the European External Action Service and the Making of EU Foreign Policy”, *FIIA Report*, 36, The Finnish Institute of International Affairs, <https://www.fiaa.fi/en/publication/equipping-the-european-union-for-the-21st-century>, Erişim Tarihi: 10.01.2019.
- Balfour, Rosa, Caterina Carta ve Kristi Raik (2015) “Introduction”, Rosa Balfour, Caterina Carta ve Kristi Raik (der.) *The European External Action Service and National Foreign Ministries – Convergence or Divergence?*, Farnham: Asghate, 1–14.
- Bátora, Jozef (2005) “Does the European Union Transform the Institution of Diplomacy?”, *Journal of European Public Policy*, 12(1): 44-66.
- Bátora, Jozef (2013) “The ‘Mittraileuse Effect’: The EEAS as an Interstitial Organization and the Dynamics of Innovation in Diplomacy”, *Journal of Common Market Studies*, 51(4): 598-613.
- Bátora, Jozef ve Brian Hocking (2008), “Bilateral Diplomacy in the European Union: Towards ‘Post-Modern’ Patterns?”, *Discussion Papers in Diplomacy*, Clingendael – Netherlands Institute of International Relations, Nisan 2008, <https://www.clingendael.org/publication/bilateral-diplomacy-european-union-towards-post-modern-patterns>, Erişim Tarihi: 06.07.2018.
- Bátora, Jozef ve David Spence (2015) “Introduction: The EEAS as a Catalyst of Diplomatic Innovation”, David Spence and Jozef Bátora (der.), *European External Action Service – European Diplomacy Post-Westphalia*, New York: Palgrave Macmillan, 1-16.
- Berridge, Geoff R. (2010) *Diplomacy – Theory and Practice*. New York: Palgrave Macmillan.
- Boşilcă, Ruxandra Laura (2014) “The European Union – a ‘Sui Generis’ International Diplomatic Actor: Challenges Posed to the International Diplomatic Law”, *Romanian Journal of European Affairs*, 14(1): 22-33.
- Büyükbaş, Hakkı (2013) “Avrupa Dış İlişkiler Servisi”, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 25(13): 102-122.
- Büyüktanır, Derya (2010) “Dış İlişkiler Kapsamında Avrupa Birliği’nin Tüzel Kişiliği ve Lizbon Antlaşması”, *Uluslararası İlişkiler*, 7(27): 87-110.
- Cherrier, Nickolas (2012) “EU Diplomacy at 27: United in Diversity?”, *LSE ‘Europe in Question’ Discussion Paper Series*, 48/2012, <http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/LEQS%20Discussion%20Paper%20Series/LEQSPaper48.pdf>, Erişim Tarihi: 20.08.2019.
- Chopin, Thierry ve Maxime Lefebvre (2010) “Three Phone Numbers for Europe: Will the Lisbon Treaty Make the European Union More Effective Abroad?”, *US – Europe Analysis Series*, Center on the United States and Europe at Brookings, 43, 6 Ocak 2010, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/0106_european_union_chopin.pdf, Erişim Tarihi: 11.05. 2019.
- Cooper, F. Andrew, Jorge Heine ve Ramesh Thakur (2013) “Introduction: The Challenges of 21st-Century Diplomacy”, Andrew F. Cooper, Jorge Heine ve Ramesh Thakur (der.), *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, Oxford: Oxford University Press, 1-22.
- Council of the European Union (2010) “Council Decision of 26 July 2010 Establishing the Organisation and Functioning of the European External Action Service”, 2010/427/EU, *Official Journal of the*

- European Union*, L201/30, 03.08.2010 , https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eeas_decision_en.pdf, Erişim Tarihi: 10.01.2019.
- Cross, Mai'a K. Davis (2015) "The Public Diplomacy Role of the EEAS: Crafting a Resilient Image for Europe", Jozef Batora and David Spence (der.), *European External Action Service – European Diplomacy Post-Westphalia*, New York: Palgrave Macmillan, 341-355
- Duke, Simon W. (2002) "Preparing for European Diplomacy?" *Journal of Common Market Studies*, 40(5): 849-870.
- Duke, Simon W. (2013) "The European External Action Service and Public Diplomacy", Mai'a K. Davis Cross ve Jan Melissen (der.), *European Public Diplomacy: Soft Power at Work*, Houndmills: Palgrave Macmillan, 113-135.
- Eckes, Christine ve Ramses Wessel (2018), "An International Perspective" Roberts Schütze ve Takis T. Tridimas (der.), *Oxford Principles of European Union Law – Volume I: The European Union Legal Order*, Oxford: Oxford University Press, 74-102.
- Efe, Haydar (2010) "Soğuk Savaş Döneminde Avrupada Ortak Dış Politika Oluşturma Çabaları", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 9(1): 37-62
- European External Action Service (2011) "Report by the High Representative to the European Parliament, the Council and the Commission", 22 Aralık 2011, http://www.eeas.europa.eu/images/top_stories/2011_eeas_report_cor+_formatting.pdf, Erişim Tarihi: 10.01.2019.
- European External Action Service (2013), *EEAS Review 2013*, Temmuz 2013, http://eeas.europa.eu/library/publications/2013/3/2013_eeas_review_en.pdf.
- European Parliament, *Organisation and Functioning of the European External Action Service: Achievements, Challenges and Opportunities*, Şubat 2013, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/457111/EXPO-AFET_ET\(2013\)457111_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/457111/EXPO-AFET_ET(2013)457111_EN.pdf), Erişim Tarihi: 11.01.2019.
- Falk, Richard (2007) "What comes after Westphalia: The Democratic Challenge", *Widener Law Review*, 13(2), 243-253.
- Fernández Pasarín, Ana Mar (2015) "Towards an EU Consular Policy", Jozef Batora and David Spence (der.) *European External Action Service – European Diplomacy Post-Westphalia*, New York: Palgrave Macmillan, 356-369.
- Hadfield, Amelia ve Daniel Fiott (2013) "Europe and the Rest of the World", *Journal of Common Market Studies*, 51(Annual Review), 168-182.
- Hamilton, Keith ve Richard Langhorne (2010) *The Practice of Diplomacy: Its Evolution, Theory and Administration*. London: Routledge.
- Hirst, Paul Q. ve Grahame Thompson (1996) *Globalisation in Question: The International Economy and the Possibilities of Governance*. Cambridge: Blackwell.
- Hocking, Brian (2012) "The Ministry of Foreign Affairs and the National Diplomatic System", Pauline Kerr ve Geoffrey Wiseman (der.), *Diplomacy in a Globalizing World: Theories and Practices*, New York: Oxford University Press, 123-140.
- Hocking, Brian ve David Spence (2005) "Towards a European Diplomatic System", *Discussion Papers in Diplomacy*, Clingendael – Netherlands Institute of International Relations, Haziran 2005, <https://www.clingendael.org/publication/towards-european-diplomatic-system>. Erişim Tarihi: 10.05.2019.
- Hocking, Brian ve Michael Smith (2010) "An Emerging Diplomatic System for the EU? Frameworks and Issues", paper presented at the UACES Annual/Research Conference, Bruges, Belgium, 6-8 Eylül 2010, https://www.uaces.org/archive/papers/abstract.php?paper_id=5, Erişim Tarihi: 03.08.2018

- Hocking, Brian, Jan Melissen, Shaun Riordan ve Paul Sharp (2012) “Futures for Diplomacy: Integrative Diplomacy in the 21st Century”, *Clingendael Report*, Clingendael – Netherlands Institute of International Relations, Ekim 2012, <https://www.clingendael.org/publication/futures-diplomacy-integrative-diplomacy-21st-century>, Erişim Tarihi: 02.08.2018.
- Kelley, John Robert (2010) “The New Diplomacy: Evolution of a Revolution”, *Diplomacy and Statecraft*, 21(2): 286-305.
- Keyman, Fuat E. (2006) “Küreselleşme, Uluslararası İlişkiler ve Hegemonya”, *Uluslararası İlişkiler*, 3(9): 1-20.
- Kissinger, Henry (1994) *Diplomacy*. New York: Simon & Schuster.
- Kleistra, Yvonne ve Niels van Willigen, “Evaluating the Impact of EU Diplomacy: Pitfalls and Challenges”, Joachim A. Koops, Gjovalin Macaj (der.), *The European Union as a Diplomatic Actor*, Houndmills: Palgrave Macmillan, 52-68.
- Laursen, Finn (2012) “The European External Action Service (EEAS): The Idea and Its Implementation”, Finn Laursen (der.), *The EU’s Lisbon Treaty: Institutional Choices and Implementation*, Farnham: Ashgate, 171-202.
- Lefebvre, Maxime ve Christophe Hillion (2010) “The European External Action Service: towards a common diplomacy?”, *European Policy Analysis*, SIEPS – Swedish Institute for European Policy Studies, Haziran 2010, <http://www.sieps.se/en/publications/2010/the-european-external-action-service-towards-a-common-diplomacy-20106epa/>, Erişim Tarihi: 15.01.2019.
- Manheim, Jarol B. (1990) *Strategic Public Diplomacy: The Evolution of Influence*. New York: Oxford University Press.
- March, James G. ve Johan P. Olsen (1989) *Rediscovering Institutions – The Organizational Basis of Politics*. New York: The Free Press.
- Metzl, Jamie (2001) “Network Diplomacy”, *Georgetown Journal of International Affairs*, 2(1): 77-87.
- Modelski, George (2005), “Küresel Politikanın Uzun Döngüsü ve Ulus – Devlet”, *Uluslararası İlişkiler*, 2(7): 3 – 30.
- Mogherini, Federica (2015) “Foreword”, David Spence, Jozef Bátora (der.), *The European External Action Service – European Diplomacy Post-Westphalia*, Houndmills: Palgrave Macmillan: x-xi
- Neumann, Iver. B. (2008), “Globalisation and Diplomacy”, Andrew Cooper, Brian Hocking ve William Maley (der.) *Global Governance and Diplomacy – World Apart?*, New York: Palgrave Macmillan, 15-28.
- Nicolson, Harold G. (1942) *Diplomacy*. London: Oxford University Press.
- Onesitini, Cesare (2015) “A Hybrid Service: Organising Efficient EU Foreign Policy”, Jozef Bátora and David Spence (der.), *European External Action Service – European Diplomacy Post-Westphalia*, New York: Palgrave Macmillan, 65-86.
- Petrov, P., K. Pomorska ve S. M. R. L. Vanhoonacker (2012) “Introduction: The Emerging EU Diplomatic System: Opportunities and Challenges after ‘Lisbon’”, *The Hague Journal of Diplomacy*, 7(1): 1-9.
- Schmidt, Juliane (2014) “Between Irrelevance and Integration? New Challenges to Diplomacy in the 21st Century and the Role of the EEAS”, *College of Europe – EU Diplomacy Papers*, 08/2014, <https://www.coleurope.eu/research-paper/between-irrelevance-and-integration-new-challenges-diplomacy-21st-century-and-role>, Erişim Tarihi: 10.01.2019
- Single European Act*, 29 Haziran 1987 https://europa.eu/european-union/law/treaties_en, Erişim Tarihi: 12.05.2019.

- Smith, Michael H. (2015) "The EU as a Diplomatic Actor in the Post-Lisbon era: Robust or Rootless Hybrid", Joachim A. Koops ve Gjovalin Macaj (der.), *The European Union as a Diplomatic Actor*, Houndmills: Palgrave Macmillan, 11-30.
- Scholte, J. Aart (2008) "From Government to Governance: Transition to a New Diplomacy", Andrew F. Cooper, Brian Hocking ve William Maley (der.), *Global Governance and Diplomacy: Worlds Apart?*, Houndmills: Palgrave Macmillan, 39-60.
- Spence, David (2004) "The European Commission's External Service", *Public Policy and Administration*, 19(3): 61-76.
- Szondi, Gyorgy (2008) "Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences", *Discussion Papers in Diplomacy*, Clingendael – Nederland Institute of International Relations, Ekim 2008, <https://www.clingendael.org/publication/public-diplomacy-and-nation-branding-conceptual-similarities-and-differences>. Erişim Tarihi: 10.01.2019.
- Şahin, Yeliz (2013) "AB Diplomasinin Yeni Yüzü – Avrupa Dış İlişkiler Servisi", İKV Değerlendirme Notu, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul.
- Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, 2007/C 306/01, 13 December 2007, <https://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/treaties/treaties-force.html>, Erişim Tarihi: 10.01.2019.
- Treaty on European Union*, 7 Şubat 1992, https://europa.eu/european-union/law/treaties_en, Erişim Tarihi: 12.05.2019.
- Van Vooren, Bart (2011) "A legal-institutional perspective on the European External Action Service", *Common Market Law Review*, 48(2): 475-502
- Vanhoonaeker, Sophie ve Simon Duke (2010), "Chairs' Conclusions" Edith Drieskens ve Louise van Schaik (der.), *The European External Action Service: Preparing for Success*, The Hague, Clingendael: 5-6.
- Yılmaz, Eren Alper ve Ahmet Akbulut (2016) "Küreselleşme Sürecinde Ulus-Devletin Rolü – Ulus-Devletler Güçleniyor Mu?", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16): 71-88.
- Watson, Adam (1982) *Diplomacy: The Dialogue between States*, Abingdon, Routledge.
- White, Brian (2005) "Diplomacy", John Baylis and Steve Smith (der.), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford: Oxford University Press, 387-403.
- Whitman, Richard (2015) "Europe's Changing Place in the World and Challenges to European Diplomacy", Rosa Balfour, Caterina Carta ve Kristi Raik (der.) *The European External Action Service and National Foreign Ministries – Convergence or Divergence?*, Farnham: Ashgate: 17-30.